МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2023 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
Інформаційні технології у фінансово-господарській діяльності підприємств

Виконала – студентка ІІ курсу,
групи 21 м-ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Косецька Дар’я Олександрівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Улянич Юлія Василівна

Умань 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра_____
Освітня програма_____
Спеціальність_____
(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” _____ _____
2021р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту _____
(прізвище, ім’я, по батькові)
1. Тема проекту _____
_____
керівник роботи ___
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від “___”_____20__ року №_____
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи _____
_____
_____
_____
_____
4. Перелік питань, які потрібно розробити
_____
_____
_____
_____
_____
_____
5. Перелік графічного матеріалу
_____
_____
_____

6. Консультанти розділів роботи

РЕФЕРАТ

В останні десятиліття інформацію розглядають як один з основних ресурсів розвитку суспільства, а інформаційні системи та технології – як засіб підвищення продуктивності праці та ефективності роботи персоналу. Переробка інформації – найважливіша функція, без якої немислима цілеспрямована діяльність будь-якої соціально-економічної, організаційно виробничої системи (підприємства, організації, території і т.п.)

Загальний обсяг роботи складає 53 сторінки друкованого тексту. Робота містить 2 таблиці, 18 рисунків. Кількість використаних джерел складає 48 найменування.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ інформаційних технологій у фінансово-господарській діяльності підприємств, аналіз роботи підприємств інформаційних технологій та вдосконалення впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

Перший розділ кваліфікайної роботи – теоретичний. В ньому розкриваються теоретичні основи інформаційних технологій.

Другий розділ – практичний. В ньому розглянута діяльність підприємств України з врахуванням розвитку інформаційних технологій.

Третій розділ кваліфікаційної роботи містить напрями впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних проблем розвитку інформаційних технологій у фінансово-господарській діяльності підприємств.

В роботі досліджено особливості роботи підприємств України з врахуванням розвитку інформаційних технологій. Напрями та особливості впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

4

Ключові слова: інформаційні технології, інформація, діяльність, підприємство, інформаційні системи.

Summary

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodical and practical problems of the development of information technologies in the financial and economic activity of enterprises.

The work examines the peculiarities of the work of Ukrainian enterprises, taking into account the development of information technologies. Directions and features of the introduction of information technologies in modern conditions.

Keywords: information technologies, information, activity, enterprise, information systems.

ЗМІСТ

ВСТУП……6
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....……..……8
РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
2.1. Загальна характеристика підприємств українського ринку інформаційних технологій …….....……...21
2.2.. Аналіз роботи підприємств у воєнний період.....……..31
РОЗДІЛ ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ…….…….…….38
ВИСНОВКИ……...46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….49

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення росії в Україну є найбільшим європейським конфліктом з часів Другої світової війни. Незважаючи на те, що наразі не відомо коли закінчиться війна, майбутня реконструкція та реконструкція України також зараз все більше обговорюється. Напередодні вторгнення українська економіка перебувала у відносно хорошому стані. Хоча в 2020 р. Україна зазнала невеликого спаду через пандемію COVID-19, цьому передували чотири роки поспіль потужного зростання ВВП.

За останні дванадцять місяців позитивні економічні перспективи України були зруйновані жорстокістю та руйнуваннями російського вторгнення. Особливо сильно постраждав фінансовий стан підприємств у воєнний період. Зриви під час війни та атаки росії на критично важливу інфраструктуру призвели до різкого погіршення бізнес-середовища. Через це українським підприємцям все важче працювати.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних основ інформаційних технологій у фінансово-господарській діяльності підприємств, аналіз роботи підприємств інформаційних технологій та вдосконалення впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

Реалізація поставленої мети зумовила вирішення таких завдань:

– дослідити особливості роботи підприємств з врахуванням розвитку інформаційних технологій;

– визначити зміст поняття інформаційних технологій та їх значення ;

– розглянути сучасні інформаційні технології;

–проаналізувати сучасний стан підприємств українського ринку інформаційних технологій;

– виявити проблеми та розробити рекомендації щодо впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

Об’єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність підприємств України.

Предметом дослідження є інформаційні технології підприємств України.

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра використовувались загальнотеоретичні методи. При досліджені теоретичних аспектів інформаційних систем та технологій використано системний метод. При дослідженні найпопулярніших інформаційних технологій використано метод аналізу. За допомогою абстрактно-логічного методу – обґрунтовано і викладено висновки та пропозиції стосовно впровадження інформаційних технологій в сучасних умовах.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у сфері інформаційних технологій фінансово-господарської діяльності підприємств.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ефективність фінансово-господарської діяльності будь якого підприємства значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, адже наявність своєчасної та достовірної економічної інформації поряд із матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами є однією із найважливіших передумов успішної діяльності.

Використання сучасних інформаційних систем і технологій у сфері управління підприємством дає можливість оперативніше забезпечувати підприємство необхідною економічною інформацією, раціоналізувати механізми її обробки та систематизації.

У науковій літературі не існує єдиного загальноприйнятого визначення дефініції «інформаційна система». Так, згідно з визначенням, що подане у Державному Стандарті України (ДСТУ), інформаційна система − це система, яка організовує накопичення і маніпулювання інформацією щодо проблемної сфери.

На думку В.С. Пономаренка, метою інформаційної системи є нагромадження, передавання, збереження, оброблення, узагальнення та конкретизація інформації для використання управлінським апаратом [11].

Н.Г. Георгіаді розглядає інформаційну систему як сукупність різних видів інформації, суб’єктів інформаційної діяльності, інформаційних технологій та зв’язків між ними [40].

Колектив авторів, очолюваний Г.А. Титоренко, під економічною інформаційною системою розуміють внутрішні та зовнішні потоки інформації, які циркулюють як в прямому, так і в зворотному напрямках, а також сукупність методів, засобів і фахівців, які беруть участь у переробленні інформації та прийнятті управлінських рішень [2, с. 13].

В основі інформаційних систем лежать інформаційні моделі, які описують та регламентують інформаційні потоки в управлінні за допомогою певних алгоритмів і процедур фіксування й оброблення інформації. З

технічної точки зору інформаційна система може бути визначена як набір взаємозалежних елементів, які збирають, обробляють, зберігають і розподіляють інформацію з метою підтримки процесу прийняття управлінських рішень та забезпечення механізму управління організацією в цілому.

Компонентами інформаційної системи є база даних, концептуальна схема й інформаційний процесор, які утворюють разом систему зберігання і маніпулювання даними [16, с.13].

Із поняттям «інформаційні системи» тісно пов'язаний термін «інформаційні технології». Інформаційна система є основним середовищем для функціонування інформаційної технології.

Під інформаційними технологіями розуміють сукупність методів збору, зберігання, передачі, обробки та виведення інформації, які об'єднані в єдиний процес для вирішення певних завдань на основі застосування технічних засобів, характерних для певного рівня розвитку науки і техніки.

Тобто, інформаційна технологія є більш ширшим поняттям, що відображає сучасні уявлення про процеси перетворення інформації в інформаційному суспільстві. Нині є думка про інформаційну систему як про систему, що реалізується лише за допомогою комп'ютерної техніки. Незважаючи на те, що на даний момент часу підприємства здебільшого використовують інформаційні технології на базі комп'ютерних рішень, інформаційні системи можуть функціонувати як із застосуванням технічних засобів, так і без них.

Усі інформаційні технології мають ґрунтуватися на однакових принципах. Найважливішими серед них є:

1. Зручність виконання операцій для користувача.
2. Мінімальні витрати ручної праці, пов'язані з обробкою інформації.
3. Можливість перевірки повноти та коректності розрахунків на ЕОМ.

4. Мінімальні витрати часу при потребі поновити інформацію в разі її втрати (коли навмисне чи ненавмисне пошкоджено або знищено інформацію).

5. Забезпечення захисту інформації від несанкціонованого доступу. Інформаційні технології в своєму розвитку пройшли кілька етапів – від ручної інформаційної технології до комп'ютерної (рис 1.1.).

Номер етапу	Період, роки	Назва етапу в нашій країні	Назва етапу в іноземній літературі	Схема розв'язування задачі
Перший	1963 — 1972	Створення АСУ (позадачний підхід)	Системи обробки даних	Дані, Дані; Задача 1 … Задача N; Модель, Модель
Другий	1972 — 1985	Створення і розвитк АСУ згідно з концепцією	Управлінські інформаційні системи	База даних; Задача 1 … Задача N; Модель, Модель
Третій	Початок 1985 (триває досі)	Інтегровані інформаційні системи, системи підтримки прийняття рішень (СППР)		База даних; Задача 1 … Задача N; База моделей

Рис.1.1. Диференціація етапів розвитку інформаційних технологій

Сучасні інформаційні технології організаційно реалізовані у двох варіантах:

1. Централізована обробка інформації.

2. Розподілена обробка інформації.

В умовах розподіленої обробки інформації інформацію обробляють працівники функціональних підрозділів підприємства. Обробка інформації на ЕОМ лиш допомагає їм виконувати свої професійні обов'язки. Користувачі, частіше за все, працюють на автоматизованих робочих місцях. Тут технології притаманні гнучкість, можливість переривання технологічного процесу після закінчення окремих дій, зручність для користувача. У технологічному процесі чітка послідовність операцій звичайно не задається, хоча деякі, пов'язані між собою операції, можуть виконуватися примусово. Розподілена

обробка інформації ґрунтується на застосуванні персональних ЕОМ, які можуть бути локальними або пов’язаними у локальну чи глобальну мережу. Застосування мереж ЕОМ дозволяє використовувати окремі ПЕОМ для зберігання даних – це, так звані, файл-сервери або мережі ЕОМ, які працюють за технологією клієнт-сервер. Файл-сервери призначені для зберігання загальних даних на окремих ЕОМ мережі. У технології клієнтсервер серверна машина призначена не тільки для зберігання загальних даних але й для виконання окремих операцій з даними. Користувачеві після попередньої обробки інформації на сервері передаються результати обробки даних.

За наявності великих і складних мереж ЕОМ окремими питаннями обробки інформації займається спеціально підготовлений в галузі комп’ютерної техніки персонал. До його функцій належить підтримка мереж у дієздатному стані, баз даних – актуальними та, в окремих випадках, – зведена обробка інформації.

В умовах централізованої обробки є спеціально підготовлені працівники, до функцій яких належить лише обробка інформації. Кожний такий працівник, частіше за все, не є фахівцем у предметній галузі, але може виконувати штучні додаткові дії, пов’язані із забезпеченням достовірності даних. За таких умов технологічні операції виконують у чітко заданій послідовності, починаючи з прийому інформації і закінчуючи передачею результатних зведень замовнику

Оскільки істотною частиною технічних засобів для реалізації інформаційних технологій є засоби комп’ютерної техніки, то часто, коли йдеться про інформаційні технології, особливо про нові інформаційні 11 технології, мають на увазі комп’ютерні інформаційні технології, хоча поняття „інформаційна технологія” стосується будь-якого перетворення інформації, в тому числі й на паперовій основі. Нова інформаційна технологія – це інформаційна технологія з «дружнім» інтерфейсом роботи користувача, що використовує персональні комп’ютери і телекомунікаційні

засоби. Інструментарієм нової інформаційної технології є один або декілька взаємопов'язаних програмних продуктів для певного типу комп'ютера, технологія роботи в якому дозволяє досягнути поставлену користувачем мету (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Основні характеристики нових інформаційних технологій

Методологія	Основна ознака	результат
Принципово нові засоби обробки інформації	„Вбудуванбня" в технологію управління	Нова технологія комунікації
Цілісні технологічні системи	Інтеграція функції фахівців та менеджерів	Нова технологія обробки інформації
Цілеспрямовані створення, передача, зберігання і відображення інформації	Обліку закономірностей соціального середовища	Нова технологія прийняття управлінських рішень

Таким чином, автоматизована інформаційна технологія складається з технічних пристроїв, частіше за все комп'ютерів, комунікаційної техніки, засобів організаційної техніки, програмного забезпечення, організаційно-методичних матеріалів, персоналу, об'єднаних у технологічний ланцюжок. Цей ланцюжок забезпечує збір, передачу, накопичення, зберігання, обробку, використання і поширення інформації. Якщо розглядати весь життєвий цикл інформаційної системи, то під автоматизованими інформаційними технологіями розуміють сукупність методологій і технологій проектування інформаційних систем, базових програмних, апаратних і комунікаційних платформ, що забезпечують весь життєвий цикл інформаційних систем та їх окремих компонентів від проектування до утилізації.

Мета будь-якої інформаційної технології – отримати потрібну інформацію необхідної якості на заданому носії. При цьому існують обмеження на вартість обробки даних, трудомісткість процесів використання інформаційного ресурсу, надійність та оперативність процесу обробки інформації, якість інформації, що отримується

Сучасні інформаційні технології уможливлюють створення єдиного інформаційного середовища, фізичною основою якого є інтегровані

комп'ютерні мережі та системи зв'язку, що дає змогу супроводжувати та координувати і технологічні процеси, і ділову діяльність будь-якої організації. Такий підхід передбачає технічну, організаційну та методологічну інтеграцію таких базових напрямів управлінської діяльності, як виробничий, організаційний, маркетинговий, фінансовий, бухгалтерський, кадровий та проектно-конструкторський.

Отже, інформаційні технології і системи охоплюють весь суспільний простір та всі сфери економіки. Інформаційною технологією можна назвати систему, яка виконує функції збір інформації, її зберігання, оброблення та передача користувачам для прийняття рішень, прогнозування, обліку, контролю, регулювання та ін. Жодне підприємство не може обійтись без сучасних комп'ютерних інформаційних технологій для обліку, аналізу та контролю своїх господарських операцій. Проте, слід відзначити, що поряд з перевагами використання інформаційних систем і технологій на підприємствах різних галузей існують й недоліки [13, с. 25] (табл.1.2)

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки використання інформаційних систем і технологій в життєдіяльності підприємства

Переваги	Недоліки
Програмний продукт автоматизації обліку можливо швидко ввести в експлуатацію, а при зміні масштабів діяльності підприємства, підходів до управління чи організації облікових робіт.	Безперервне зростання кіберзлочинності (95% фінансове шахрайство та крадіжки і 5% шпіонаж.
Переналаштувати з мінімальними затратами часу та фінансових ресурсів.	
Усі облікові дані реєструються та	Статичність, оновлення техніки,

зберігаються в єдиній інформаційній базі.	навчання персоналу, висока ціна.
Швидкий доступ до інформації для прийняття управлінських рішень.	
Широкі можливості для планування діяльності.	Залежність від всесвітньої мережі Інтернет. Можливість постійного ведення оперативного контролю.
Можливість постійного ведення оперативного контролю.	
Сучасний ергономічний інтерфейс автоматизованих програм обліку забезпечує доступність засвоєння інформації та високу швидкість роботи для фахівців.	Постійна необхідність адаптації до сучасних вимог часу.
Можливість доступу до інформації через мережу Інтернет.	

Ефективне застосування інформаційно-технічних систем управління, що дозволяють оптимально організувати внутрішні бізнес-процеси на підприємстві і отримувати оперативну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень є автоматизація обліково-аналітичного процесу до якого прагнуть всі керівники.

Інформаційні технології використовується як при плануванні, так і при безпосередньому управлінні підрозділами або ж співробітниками безпосередньо.

Інформаційними процесами досягається відразу кілька цілей: актуальність рішень; своєчасність дій; широту тактичних рішень; контроль на всіх етапах виробництва. Роль інформаційних процесів в управлінні підприємством неоціненна. Для управління підприємством важливо не тільки вчасно аналізувати потенційні ризики зовнішнього середовища, але також забезпечити своєчасність відповідей на такі ситуації. Якщо підприємство

масштабне або знаходиться по різним територіальним зонам, інформаційні технології – це єдина можливість забезпечити своєчасність управління.

Якщо підприємець навіть й робить правильні кроки до зменшення ризиків для підприємства, якщо вони не будуть вчасно доставлені до співробітників їх цінність серйозно знижується, а іноді і повністю нівелюється. Крім цих факторів, не можна не враховувати вплив інформаційних процесів безпосередньо на персонал, в тому числі на його найм.

Для управління персоналом важлива навіть така дрібниця, як психологічний портрет співробітника, особливості його поведінки в соціальних мережах, інтереси та інше. Вплив процесів з інформатизації суспільства не можна недооцінювати, і ефективний менеджер завжди знає, що навіть подібна дрібниця може бути дуже продуктивною. Використовувати сферу інформаційні технології для управління підприємством – це вже не новаторство, а необхідність [14].

Слід відзначити, що неможливо обійти вплив інформаційних технологій в електронному бізнесі. Інформаційні технології електронного бізнесу – це найбільш інноваційне рішення в боротьбі за споживача. Сутність електронного бізнесу – це задоволення побажання споживача без витрати свого часу та без необхідності в подоланні простору.

Роль інформаційних технологій в усіх сферах малого, середнього та великого бізнесу є забезпечення ефективності роботи, автоматизації обліково-аналітичного процесу, отримання доходу, виконання функції управління та задоволення потреб користувачів.

Уцілому сучасну інформаційну систему підприємства слід розглядати як певний програмний комплекс, що складається з окремих модулів, які охоплюють усі сфери діяльності підприємства і взаємодіють у режимі реального часу, що уможливлює прийняття своєчасних та обґрунтованих рішень на різних рівнях управління підприємством.

В основі інформаційної системи підприємства повинен бути такий програмний продукт, який максимально відповідає вимогам щодо організації ефективного документообігу та інформаційного обміну. Інформаційні системи зазнають суттєвих змін упродовж усього періоду свого існування, а процес їхньої еволюції нерозривно пов’язаний із розвитком інформаційних технологій і нових моделей корпоративного бізнесу. Саме із появою персональних комп’ютерів інформаційні технології отримали новий імпульс для свого розвитку, що дозволило налагодити швидкий та надійний зв’язок між елементами інформаційної системи і на цій основі перейти на нові методи ведення управлінської діяльності [9].

Поетапний аналіз розвитку інформаційних систем показав, що постійне прагнення підприємців підвищити ефективність обробки інформації та прийняття управлінських рішень сприяло появі нових, якісніших програмних засобів їх модернізації. Будь-яка інформаційна технологія повинна гармонійно вписуватися в організаційну структуру управління конкретного суб’єкта господарювання, а складність її впровадження є пропорційною масштабу підприємства та рівню розвитку його виробничих і фінансових зв’язків.

Інформаційні системи, які застосовуються на сучасних підприємствах, повинні відповідати критеріям мінімальної вартості обладнання і програмного забезпечення, максимальної простоти використання, гнучкості, захисту та безпеки даних, сумісності нової технології з уже наявним обладнанням і програмним забезпеченням.

Ефективне управління підприємством, у першу чергу, залежить від використання інформаційних технологій, які забезпечують його своєчасною, об’єктивною і точною інформацією [5].

Основними причинами, які зумовлюють необхідність використання сучасних інформаційних систем і технологій на підприємствах, є: погіршення економічних показників його діяльності; використання застарілих

інформаційних технологій, що не задовольняють менеджмент підприємства; відсутність інформаційних технологій для обліку та аналізу [18, с. 272].

Використання інформаційних систем і технологій у процесі управління підприємством робить його більш конкурентоспроможним, зокрема за рахунок об'єднання усіх структурних підрозділів в єдиний інформаційний простір, підвищення оперативності процесу аналізу результатів фінансово-господарської діяльності, надання керівництву різних рівнів управління економічно значимої аналітичної інформації, кращої адаптованості до змін ринкової кон'юнктури, налагодження швидкого і надійного зв'язку між структурними елементами системи тощо. Інформаційні технології на підприємствах існують у складі різноманітних інформаційних систем, інформаційних комплексів та використовуються у різних сегментах управлінської діяльності [10].

Зокрема, у стратегічному менеджменті інформаційні технології застосовуються для експертного оцінювання конкурентних переваг, а також сильних і слабких сторін діяльності підприємства; у проектному менеджменті – для проведення аналітичних і прогнозних розрахунків, моделювання та прогнозування ситуацій, оцінювання альтернативних варіантів проектних рішень й вибору оптимального серед них; у сфері маркетингу – для збору, класифікації, аналізу та оцінки актуальної інформації з метою планування маркетингових заходів, а також прийняття і реалізації ефективних маркетингових рішень; у логістиці – для планування, контролю, аналізу й регулювання логістичної системи з метою управління матеріальними потоками як на рівні окремого підприємства, так і на території окремих регіонів чи країн; в управлінні персоналом – для планування, обліку, добору та атестації кадрів; у фінансовому менеджменті – для фінансового аналізу, планування і контролю за активами підприємства. Поряд з цим, автоматизація документообігу та служби діловодства в організації є одним із визначальних чинників ефективного виконання усіх функцій управління.

Створення інформаційної системи підприємства має базуватись на певних принципах, серед яких основними є: відповідність цілям організації та методам автоматизації ділових процесів; створення у відведений проміжок часу із дотриманням обмежень бюджету проекту; наявність можливостей для супроводження роботи системи, її модифікації та «нарощування» відповідно до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства; забезпечення інтеграції новоствореної системи з базами даних і технікою, які вже існують на підприємстві; зниження трудомісткості шляхом застосування методів оптимізації на кожному етапі її створення та експлуатації [11].

Для ефективного управління підприємством інформаційні технології мають забезпечити: достовірний та повний облік в інформаційних системах усіх аспектів виробничо-комерційної діяльності підприємства; мінімізацію інформаційного шуму та відбір оптимального обсягу інформації; раціоналізацію системи оціночних показників; якісний взаємозв'язок між потоками зовнішньої і внутрішньої інформації; дієвий процес прийняття рішень на всіх рівнях ієрархії управління [7].

Незважаючи на складну політично-економічну ситуацію в державі, активне впровадження інформаційних технологій у сферу управління вітчизняними підприємствами забезпечило підтримання певного рівня їх конкурентоспроможності за рахунок появи додаткових можливостей для скорочення термінів проектування, підвищення рівня якості продукції та зростання рівня продуктивності праці тощо. Нині на ринку програмного забезпечення існує безліч автоматизованих інформаційних систем, які задовольняють найвибагливіших користувачів [15].

Найвідомішими зарубіжними виробниками корпоративних інформаційних систем є SAP, IBM, Oracle, PeopleSoft, REAL Application, Hewlett-Packard та інші. Серед найпоширеніших корпоративних інформаційних систем доцільно виокремити Scala, BAAN, «Галактика», Oracle Applications, System Aurora (Business/400), Infor SyteLine ERP,

Microsoft Dynamics AX «Microsoft Dynamics NAV, «Компас», «АСТОР», Business Control, Global ERP та інші [13, с. 56].

Запровадження їх у практику управління сучасними підприємствами забезпечує безперервний облік та контроль за станом і рухом товарно-матеріальних, фінансових, людських ресурсів на підприємстві, отримання даних про результати діяльності підприємства в режимі реального часу, оперативну підготовку аналітичних документів, прогнозів і планів робіт підприємства, підвищення ефективності прийняття управлінських рішень на основі достовірної та повної інформації про діяльність підприємства, яка доступна на будь-який момент часу [6].

Стан фінансово-господарської діяльності підприємства напряму залежить від рівня використання ним інформаційних систем і технологій, основною метою яких є ефективне управління інформаційними ресурсами з метою підвищення рівня ефективності підприємницької діяльності. Проте, значна кількість українських підприємств ще до сьогодні використовують інформацію несистемно, а невдале впровадження інформаційних технологій зазвичай пов’язують із недосконалістю технічних засобів. Зазначені проблеми актуалізують необхідність ІТ-модернізації більшості українських підприємств. Вибір інформаційної системи, а також постановку завдань слід проводити виходячи з рамок довгострокового економічного планування діяльності організації.

Структура інформаційної системи та її функціональне призначення повинні відповідати цілям, які стоять перед конкретною організацією, а процес впровадження нової інформаційної технології має враховувати надзвичайно високу швидкість її змінюваності новими видами або версіями. Нехтування цим фактом може призвести до швидкого морального старіння інформаційної технології та необхідності вживання заходів щодо її модернізації. Оскільки основне завдання інформаційної системи підприємства полягає у підпорядкуванні всіх внутрішніх процесів головним цілям організації, то виконання поставлених завдань має відбуватися у

єдиному інформаційному полі, адже лише за таких умов інформаційна озброєність організації починає безпосередньо впливати на ефективність її діяльності. Висновки. Процес становлення інформаційного суспільства та стрімкий розвиток інформаційних технологій привів до того, що за останні декілька років суб’єкти господарювання почали з великою інтенсивністю застосовувати найрізноманітніші інформаційні технологічні рішення у процесі своєї життєдіяльності.

Сучасна інформаційна система повинна створюватися як складова частина підприємства, що включає бізнес-архітектуру, персонал та інформаційні технології. Впровадження та ефективне використання інформаційних систем і сучасних технологій у сфері управління підприємством стає його реальною конкурентною перевагою, адже забезпечує інтеграцію і зв’язок підприємства із зовнішнім середовищем, сприяє оперативнішому збору та раціональнішому механізму обробки і систематизації економічної інформації, скорочує час реагування на зовнішні зміни, забезпечує своєчасне отримання більш ефективніших варіантів вирішення управлінських задач, підвищує рівень продуктивності праці, зменшує операційні та управлінські витрати, сприяє формуванню оптимальної стратегії розвитку підприємства в умовах конкурентного швидкозмінного ринкового середовища, підвищує рівень ефективності управлінських рішень за рахунок доступу керівників усіх рівнів до єдиної інформаційної бази тощо.

РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Загальна характеристика підприємств українського ринку інформаційних технологій

Ринок інформаційних технологій впродовж кількох десятиліть продовжує привертати суспільну увагу, перетворившись на окремий економічний та соціокультурний феномен в Україні. Генераторами популяризації даного ринку є відносно висока середня зарплата, низький поріг входу для активних молодих людей, шалені щорічні темпи зростання виручки, експортна орієнтація, висока платоспроможність інформаційних технологій як сегменту, зокрема в очах банкірів та ріелторів.

Проте, попри життєстійкість, продемонстровану ринком інформаційних технологій на початковому етапі повномасштабної війни, у 2023 р. почали надходити невтішні сигнали стосовно погіршення низки індикаторів рекрутингу, ділової активності та фінансового стану ринку інформаційних технологій. Аналіз відкритих даних дозволяє розібратись, що насправді зараз відбувається з економікою ринку інформаційних технологій, які компанії утримують лідерські позиції за доходами, а також які регіони України залишаються найбільш перспективними для бізнесу в секторі інформаційних технологій.

Фінансовий аналітик YouControl Роман Корнилюк за допомогою інструменту YouControl.Market, провів секторальне дослідження основних змін та нових тенденцій економічного розвитку українського ринку інформаційних технологій під час повномасштабної війни.

Для формування вибірки дослідження було відібрано усі діючі компанії України з ненульовим чистим доходом за 2022 р., основний вид діяльності яких відповідає переліку таких кведів інформаційних технологій:

- 58.21 Видання комп'ютерних ігор

- 58.29 Видання іншого програмного забезпечення
- 62.01 Комп'ютерне програмування
- 62.02 Консультування з питань інформатизації
- 62.03 Діяльність із керування комп'ютерним устаткованням
- 62.09 Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп'ютерних систем
- 63.11 Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах
- 63.12 Веб-портали

Для повноти дослідження датасет доповнено компаніями з “нестандартними” КВЕДами, зокрема включено частину українських розробників, імпортерів та торговців софтом з основною спеціалізацією 18.20 Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення; 46.51 Оптова торгівля комп'ютерами, периферійним устаткованням і програмним забезпеченням та ряд інших. Агресивне повномасштабне вторгнення рф зупинило стрімкий ріст експорту послуг інформаційних технологій.

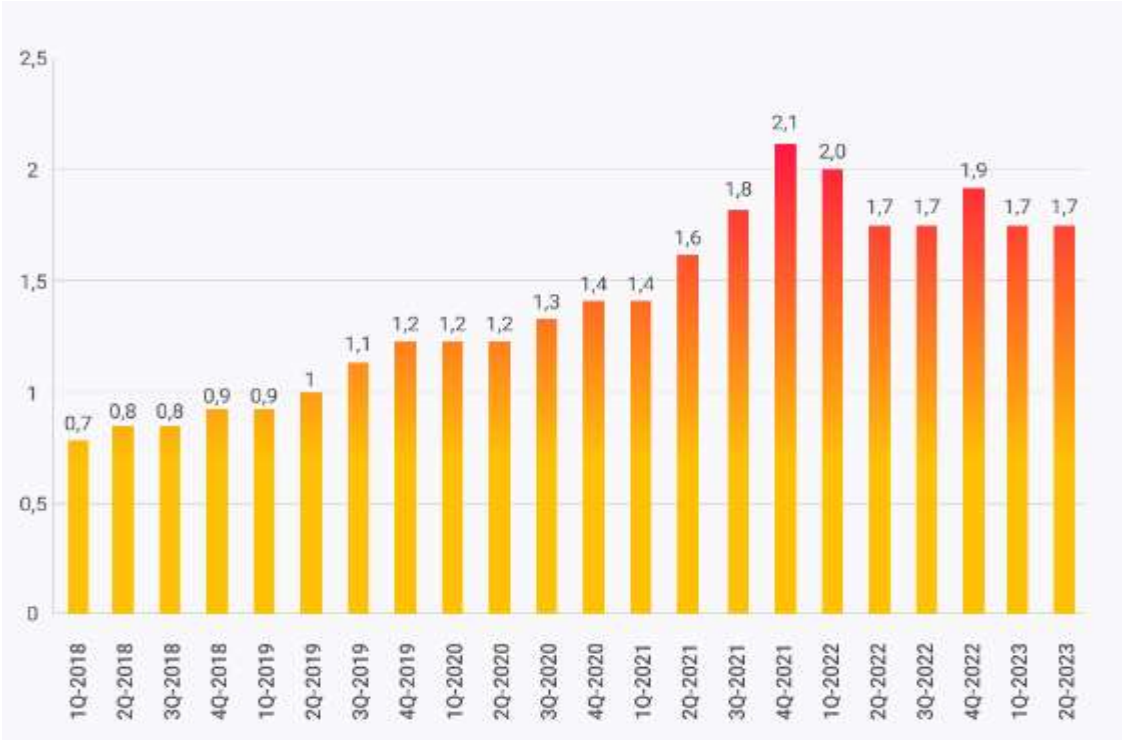

Рис. 2.1. Експорт послуг інформаційних технологій України, млрд. грн

Дані: НБУ, Держстат. Аналітика: YouControl.Market
https://blog.youcontrol.market/rozvitok-it-v-ukrayini-potochna-situatsiia-ta-pierspiektivi/

Як видно з рис 2.1. найвищий рівень активності інформаційних технологій даний показник досягнув напередодні російського вторгнення у 4 кварталі 2021 року, коли в країну було заведено 2.1 млрд доларів США. З тих пір середні обсяги експорту комп'ютерних послуг поступово спустилися до відмітки 1.7 млрд доларів, тобто рівень просадки обсягів квартальної експортної ІТ-виручки склав близько -20%, рис. 2.2.

І хоча частка сектору в загальному експорті товарів та послуг України за півтора роки війни зросла з 8.8% до 13.4%, наразі розгляд сектору інформаційних технологій в якості локомотива нарощення експортних потужностей далекий від довоєнних оптимістичних очікувань.

Рис. 2.2. Частка інформаційних технологій у структурі експорту, %

Зростання внеску комп'ютерних послуг пов'язане в першу чергу зі ще більшим падінням агропромислових товарів у загальній сумі експорту. Маховик розкрутки абсолютних обсягів валютної ІТ-виручки було різко зупинено в 2022р., а для відновлення минулих темпів приросту (навіть за умов подолання невизначеності та зовнішніх загроз) потрібен час.

Дві третіх сумарного чистого доходу, задекларованого компаніями, що займаються інформаційними технологіями України в 2022 р. було сконцентровано у столиці України - 123.7 з 184.4 млрд грн. Саме в місті Київ

офіційно зареєстровано 3013 (52.4%) компаній зі сфери інформаційних технологій з відомою ненульовою виручкою, яку було згенеровано впродовж 2022р.

Зі значним відривом від столиці на мапі інформаційних технологій України помітні такі полюси концентрації бізнесу у сфері інформаційних технологій як Львівська (10.4% доходів), Харківська (8.1%), Дніпропетровська (4.2%), Вінницька (3.4%) та Одеська області (1.7%), рис. 2.3.

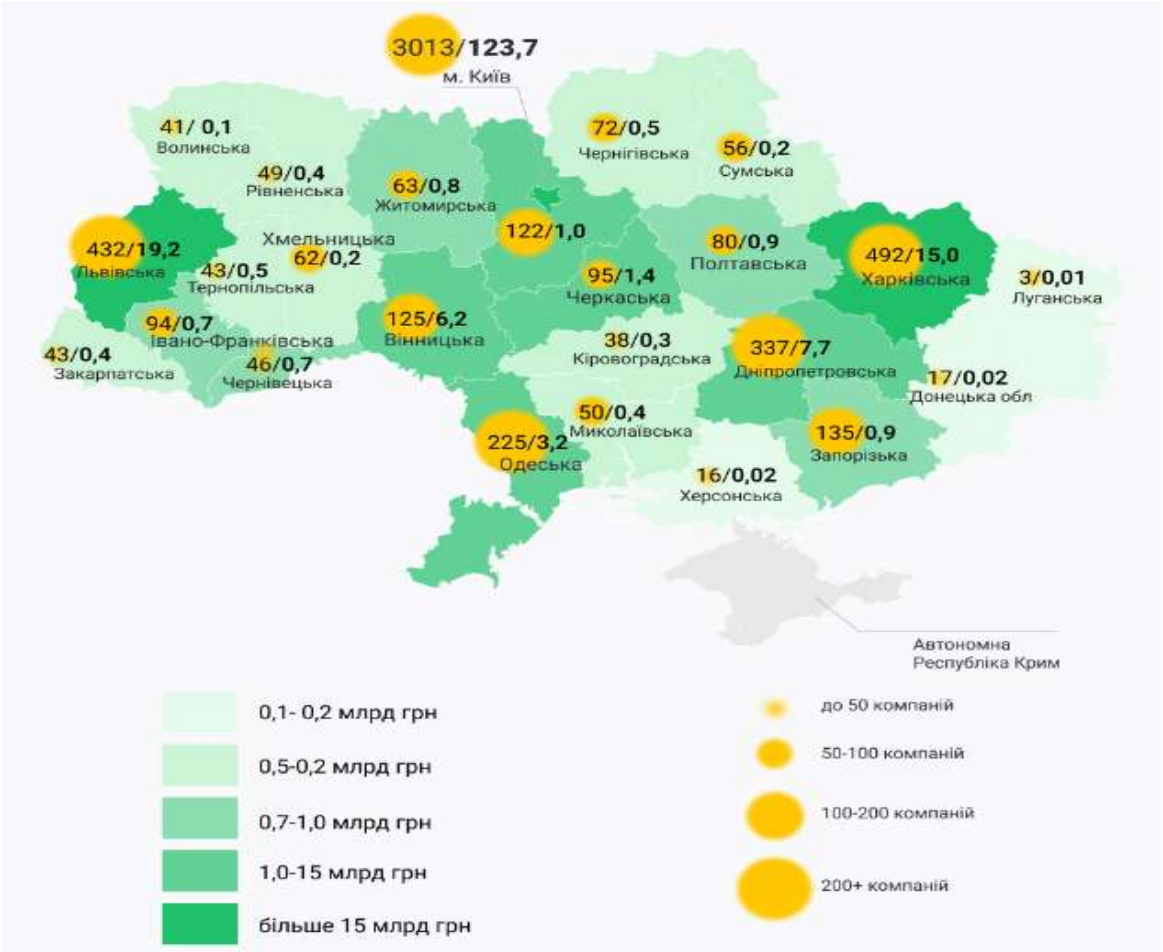

Рис. 2.3. Карта компаній України, що займаються інформаційними технологіями , 2022р.

Найменші суми чистих доходів від реалізації продукції в 2022 р. задекларували компанії регіонів із значною часткою тимчасово окупованих територій: Луганської, Донецької та Херсонської областей.

Ренкінг регіонів за кількістю компаній з ненульовою виручкою в 2022 р. з невеликими виключеннями загалом співпадає з порядком ранжування областей за сумарними доходами бізнесу інформаційних технологій. Київ (3 тис компаній), Харківська (492) та Львівська області (432) - трійка лідерів за чисельністю активних підприємств інформаційнх технологій, рис. 2.4. Більше сотні компаній з ненульовою виручкою зареєстровані в крупних містах кожної з таких областей як Дніпропетровська, Одеська, Запорізька, Вінницька та Київська. Тоді як найменше ІТ-компаній виявлено в тих самих тимчасово окупованих та прифронтових регіонах Південного-Сходу України.

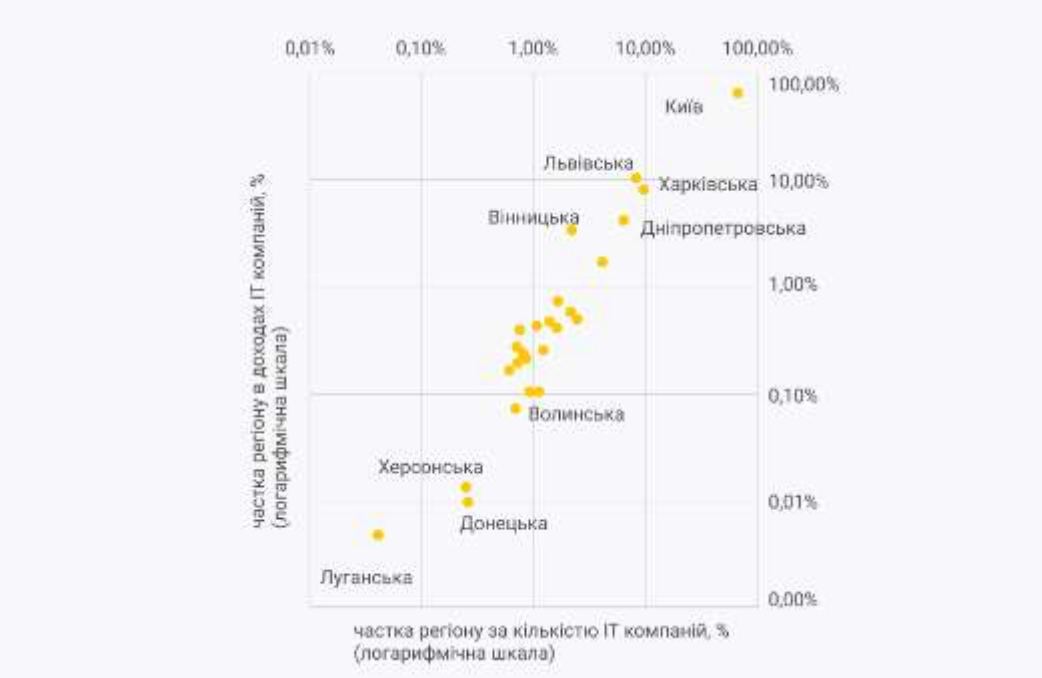

Рис. 2.4. Частка регіонів у розподілі кількості* та сумапрних доходів компаній, що займаються інформаційними технологіями в Україні, %, 2022р.

**кількість діючих компаній з ненульовою виручкою*

На розташування і концентрацію ділової активності у сфері інформаційних технологій України впливають традиційні чинники формування полюсів економічного росту:

- зосередження освітньо-наукових центрів у містах-мільйонниках і 100-тисячниках, які забезпечують постійний приплив технічно-освічених та англомовних фахівців у сектор;
- критична маса системоутворюючих зарубіжних чи місцевих компаній інформаційних технологій, які формують попит на ринку праці, завдяки високій капіталізації забезпечують безперервний потік високооплачуваних замовлень і стають соціально-відповідальними ядрами локальних кластерів інформаційних технологій;
- розвиток міської екосистеми інформаційних технологій на базі кластерного об'єднання зацікавлених учасників та стейкхолдерів навколо спільних інтересів та економії витрат на масштабах, зокрема співфінансування освітніх та інфраструктурних ініціатив, і навіть колективного захисту від рейдерства чи невмотивованого перевищення влади з боку регуляторів;
- проактивна міська політика і високий рівень урбаністичного комфорту, котрі, в свою чергу, можуть суттєво посилити життєстійкість та темпи масштабування місцевої екосистеми інформаційних технологій, якщо сектор інформаційних технологій розглядається муніципальною владою як пріоритетний стратегічний напрям розвитку громади.

Новим обмежуючим чинником, що викликав згортання активності інформаційних технологій та релокейт існуючого бізнесу в більш безпечні регіони, звісно, став негатив від воєнних дій в окупованих та прифронтових регіонах.

Попередній аналіз YouControl.Market стосовно просторової трансформації структури доходів компаній інформаційних технологій під час повномасштабної війни виявив чіткі тенденції зниження частки найбільш постраждалих від агресора регіонів в загальному виторгу від інформаційних технологій України. Йдеться про зафіксований у фінзвітності спад внеску в секторальній бізнес-

активності Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської та Київської обла стей.

Натомість, посилилась роль Львівської, Вінницької, Івано-Франківської і, як не дивно, Одеської та Харківської областей. Варто зазначити, що на такий парадоксальний регіональний результат міг вплинути фактор успіху кількох компаній лідерів або ж ситуація фактичної релокації фахівців без зміни “юридичної прописки” самих компаній.

На підставі ранжування 5749 компаній, що займаються інформаційними технологіями за чистим доходом у 2022 р. визначено топ 25 компаній лідерів. Йдеться саме про ренкінг юридичних осіб на основі офіційної виручки, тому ІТ-бренди з сузір’ями споріднених компаній та розгалуженими мережами ФОПів отримали нижчі місця, ніж гіпотетично могли б демонструвати у випадку консолідації фінансової звітності, рис. 2.5.

№	компанія	Місце реєстрації	Дохід 2022, млрд грн	Приріст доходу, %
1.	ТОВ "ЕПАМ СИСТЕМЗ"	КИЇВ	20,21	37%
2.	ТОВ "ГЛОБАЛЛОДЖИК УКРАЇНА"	КИЇВ	11,52	49%
3.	ТОВ "ЛЮКСОФТ СОЛЮШНС"	КИЇВ	5,94	63%
4.	ТОВ "СІКЛУМ"	КИЇВ	4,82	19%
5.	ТОВ "ІНСТИТУТ ІНФ. ТЕХНОЛОГІЙ "ІНТЕЛЛІАС"	ЛЬВІВ	4,07	78%
6.	ТОВ "ІНФОПУЛЬС УКРАЇНА"	КИЇВ	3,35	25%
7.	ТОВ "ЛОГІКА ЛТД"	КИЇВ	2,99	34%
8.	ТОВ "ПЛЕЙТИКА УКРАЇНА"	ВІННИЦЯ	2,42	39%
9.	ТОВ "ФІНТЕХ БЕНД"	ДНІПРО	2,24	19%
10.	ТОВ "СІГМА СОФТВЕА"	ХАРКІВ	1,99	31%
11.	ТОВ "ГРІД ДІНАМІКС УКРАЇНА"	ХАРКІВ	1,66	1068%
12.	ТОВ "МЕГОГО"	КИЇВ	1,64	16%
13.	ТОВ "ПТС ЮА СЕРВІСЕЗ"	КИЇВ	1,50	39%
14.	ТОВ "ЕСТАУНД КОММЕРС"	КИЇВ	1,48	37%
15.	ТОВ "АВТОДОК ЮКРЕЙН"	ОДЕСА	1,45	69%
16.	ТОВ "УКРАЇНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ"	ЛЬВІВ	1,36	-6%
17.	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНА ГАЗОВА КОМПАНІЯ"	КИЇВ	1,35	265%
18.	ТОВ "НЕТКРЕКЕР"	КИЇВ	1,34	14%
19.	ТОВ "ПЛАРІУМ ЮКРЄЙН"	ХАРКІВ	1,33	27%
20.	ТОВ "СОФТСЕРВ ІНДУСТРІЯ"	ДРОГОБИЧ	1,29	18%
21.	ТОВ "ЕПАМ ДІДЖИТАЛ"	КИЇВ	1,25	NA
22.	ТОВ "УАПРОМ"	КИЇВ	1,25	-2%
23.	ПрАТ "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЦЕСІНГОВИЙ ЦЕНТР"	ІНШІ	1,15	8%
24.	ТОВ "СОФТСЕРВ-ДЕВЕЛОПМЕНТ"	СКОЛЕ	1,10	11%
25.	ТОВ "СТАР УКРАЇНА"	КИЇВ	1,06	31%

Рис. 2.5. Топ-25 найбільших компаній, що займаються інформаційними технологіями в Україні за обсягом чистого доходу від реалізації продукції, 2022р. , млрд. грн

На першому місці опинилась основна дочірня компанія холдингу EPAM Systems в Україні з задекларованим чистим виторгом 20 млрд грн, що на 37.5% вище показника 2021 р. На другому - GlobalLogic Ukraine (чистий дохід 11.5 млрд грн, +49%). Трійку лідерів замикає Luxoft Solutions (чистий дохід 5.9 млрд грн, +63%).

Зрозуміло, що високі темпи приросту номінованої в гривні виручки впродовж першого року війни обумовлені високою часткою валютних доходів з огляду на зовнішню структуру замовлень даних глобальних компаній. Тому з поправкою на девальвацію національної валюти в 2022 р. темпи росту вже не виглядатимуть такими гігантськими й можуть тьмяніти на фоні успіхів зростання попередніх років.

До топ 25 потрапили й національні продуктові IT-компанії, зокрема ТОВ "Фінтех Бенд", якому належить фінтех-проєкт Monobank, ТОВ "Мегого" з однойменним OTT-медіасервісом у сфері потокового мультимедіа чи найбільший маркетплейс України ТОВ "УАПРОМ".

Якщо розглянути найбільш динамічні компанії з огляду на абсолютний приріст доходів, то трійка лідерів лишиться незмінною: EPAM Systems, GlobalLogic Ukraine, Luxoft Solutions, котрі додали відповідно +5.5, +3.8 та + 2.3 млрд грн до своїх показників виторгу мирного 2021 р., рис. 2.6.

№				
1.	ТОВ "ЕПАМ СИСТЕМЗ"	КИЇВ	5,510	37%
2.	ТОВ "ГЛОБАЛЛОДЖИК УКРАЇНА"	КИЇВ	3,807	49%
3.	ТОВ "ЛЮКСОФТ СОЛЮШНС"	КИЇВ	2,291	63%
4.	ТОВ "ІНСТИТУТ ІНФ. ТЕХНОЛОГІЙ "ІНТЕЛЛІАС"	ЛЬВІВ	1,791	78%
5.	ТОВ "ГРІД ДІНАМІКС УКРАЇНА"	ХАРКІВ	1,516	1065%
6.	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНА ГАЗОВА КОМПАНІЯ"	КИЇВ	0,980	265%
7.	ТОВ "ЛОГІКА ЛТД"	КИЇВ	0,772	34%
8.	ТОВ "СІКЛУМ"	КИЇВ	0,755	19%
9.	ТОВ "ПЛЕЙТИКА УКРАЇНА"	ВІННИЦЯ	0,689	39%
10.	ТОВ "ІНФОПУЛЬС УКРАЇНА"	КИЇВ	0,688	26%
11.	ТОВ "АВТОДОК ЮКРЕЙН"	ОДЕСА	0,594	69%
12.	ТОВ "СІГМА СОФТВЕА"	ХАРКІВ	0,473	31%
13.	ТОВ "ЛИФТ ЮКРЕЙН"	КИЇВ	0,459	601%
14.	ТОВ "УКЛОН УКРАЇНА"	КИЇВ	0,456	208%
15.	ТОВ "ПТС ЮА СЕРВІСЕЗ"	КИЇВ	0,422	39%
16.	ТОВ "ЕСТАУНД КОММЕРС"	КИЇВ	0,404	37%
17.	ТОВ "ВІЗА УКРАЇНА"	КИЇВ	0,377	68%
18.	ТОВ "ФІНТЕХ БЕНД"	ДНІПРО	0,369	19%
19.	ТОВ "ПРАЙМ СОФТВЕЙР"	ВІННИЦЯ	0,313	142%
20.	ТОВ "АЙТІ ЛЕНД"	КИЇВ	0,294	3839%

Рис. 2.6. ТОП-20 динамічних компаній, що займаються інформаційними технологіями України, млрд грн, 2022р.

Під час першого року війни найбільш швидкими темпами кількість активних ІТ-ФОПів зростала в Волинській, Хмельницькій, Кіровоградській, Полтавській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях, рис. 2.7. Як бачимо високий приріст індивідуальних айті-бізнесменів на рівні 17-20% спостерігався в західних і центральних регіонах, котрі відносно менше постраждали від агресивних дій ворога.

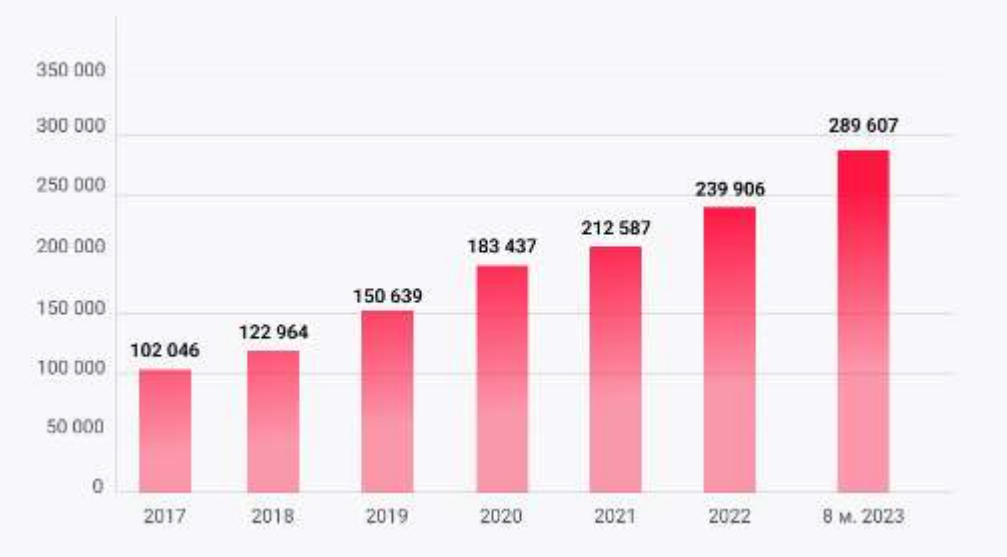

Рис. 2.7. Кількість підприємств з ІТ-кведами

Мінімальними темпами, але все ж зростали такі повністю чи частково тимчасово окуповані регіони прописки ІТ-ФОПів як АР Крим (+0.9%), Херсонська (+8.6%), Харківська (+9.5%) та Луганська (9.7%) області. Тобто кількість зареєстрованих айтішників де-юре збільшувалась навіть у захоплених ворогом регіонах, насамперед через реєстрацію бізнесу на підконтрольній Україні території внутрішньо переміщеними особами зі старою пропискою, рис.2.8.

Суттєва частина юридично активних ІТ-ФОПів фактично припинили свою діяльність через такі фактори, як переїзд за кордон і зниження попиту на їх послуги навіть при тривалому розстроченні сплати єдиного податку за умови нульового подання звіту, що певний час не давало стимулів айтівцям визнавати факт припинення своєї бізнес-діяльності в українській юрисдикції.

Тож популярний меседж про безперебійний офіційний ріст кількості ФОПів попри виклики воєнного часу варто сприймати доволі скептично.

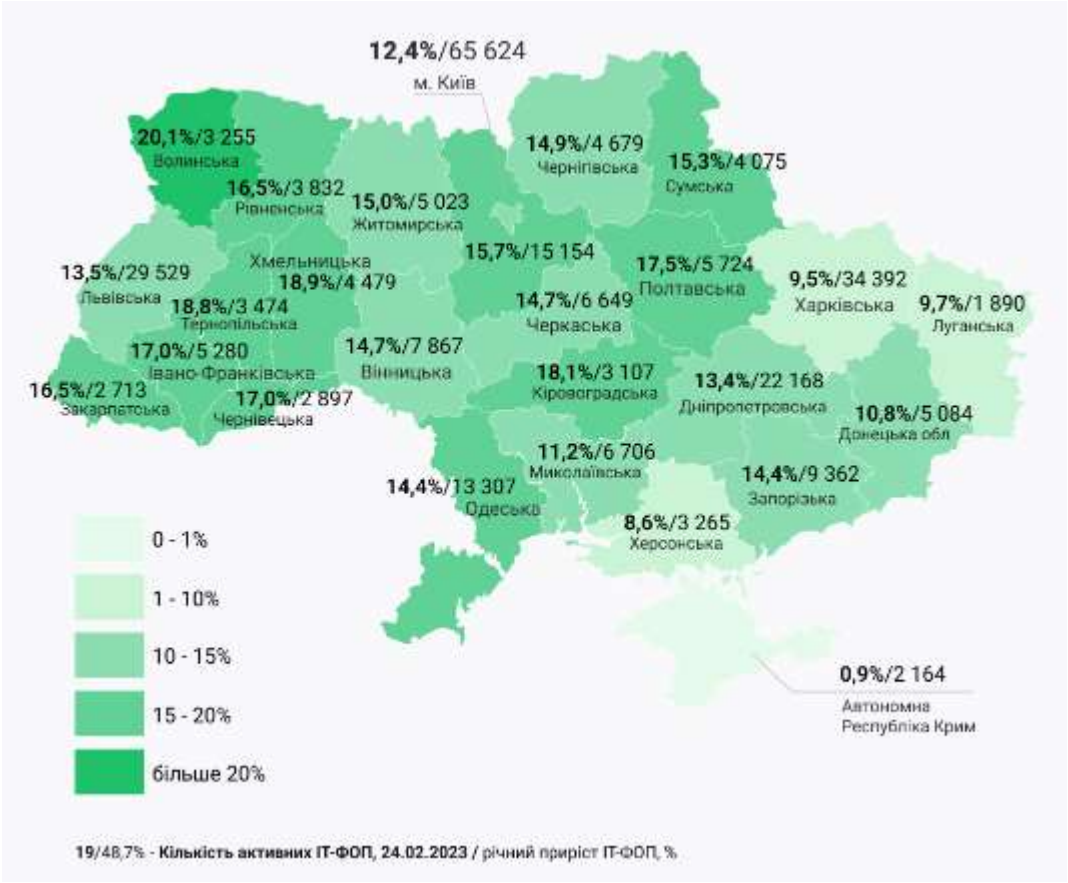

Рис. 2.8. Приріст кількості підприємств з ІТ-кведами з 24.02.2022-24.02.2023рр., %

Навряд чи номінальні темпи зростання даного показника коректно відображають ринкову динаміку в секторі інформаційних технологій, про що свідчать негативні тренди в обсягах експорту, а також сигнали непевної ситуації з локального ринку праці.

Таким чином, за номінальним зростанням окремих індикаторів сектору інформаційних технологій, в тому числі офіційної кількості підприємств чи гривневої виручки, можуть бути приховані достатньо невтішні тенденції руйнівного впливу воєнно-політичних та макроекономічних факторів на галузь, котра традиційно вважалася драйвером майбутнього успіху української економіки.

2.2.Аналіз роботи інформаційних технологій у фінансово-господарській діяльності підприємств

Повномасштабне військове вторгнення російської федерації у лютому 2022 р. нанесла значні втрати українській економіки. За даними Київської школи економіки, станом на 1 серпня 2022 р. обсяг прямих збитків економіки України від пошкодження та руйнування житлових і нежитлових будівель та інфраструктури (у грошовому еквіваленті) становить $108.3 млрд. А непрямі втрати попередньо оцінюються у $128.8 млрд. Війна вплинула і на можливість повноцінно працювати. 46,8% підприємств повністю або майже повністю припинили роботу з 24.02.2022 р. 19% підприємств змушені здійснити релокацію, більшість з них зі Сходу України, 41% підприємств Сходу вже релокували свої виробничі потужності та персонал чи здійснять це найближчим часом. Скорочення обсягів роботи привели і до скорочення працівників на підприємствах. 20% персоналу були відправлені у відпустку, 27% працює на умовах скорочення зарплати і 20% було скорочено (понад 1 млн. осіб). Дослідження фіксують і міграційні настрої підприємців, передусім ІТ галузі.

Згідно з дослідженням IT Research Resilience навіть за умови євроінтеграції та лібералізації економіки України, 12% ІТ-спеціалістів намагатимуться виїхати за кордон (в дослідженні брали участь спеціалісти Західного регіону України). А за результатами дослідження Gradus у липні 2022 р. 32% респондентів перемістили або переміщують свій бізнес. Переважна більшість (72%) перемістила бізнес в межах України, 11% – за кордон,17% – і в межах України і за кордон.

Найпоширеніші причини переміщення бізнесу – це намагання зберегти бізнес (38%), наявність замовлень / клієнтів на нових ринках (30%) та вирішення логістичних проблем (28%). Головними критерії вибору країни для переміщення бізнесу стали попит на продукти / послуги бізнесу (36%),

розвиненість інфраструктури (29%), незначна частка законодавчих бар'єрів для початку бізнесу (29%). Велику роль відіграє і впевненість переважної більшості (83%) респондентів в тому, що український бізнес спроможний бути конкурентним та успішним на європейських ринках.

Дослідження виявили і основні потреби бізнесу. Загальні потреби підприємств у фінансуванні становить $ 73,9 млрд. і 41% підприємств вважають пріоритетом пошук фінансування. Для релокованих підприємств основні потреби полягають у пошуку виробничих та складських приміщень, пошуку житла для співробітників та фінансової підтримки для покриття оборотних коштів та закупівлі обладнання.

Більшість опитаних представників ОВА та громад зазначають, що знають про релоковані підприємства у своїй області і місцева влада долучається до допомоги у пошуку приміщень і житла. Програми наданням безповоротної фінансової підтримки наразі запровадили лише Львівська та Рівненська області. Серед територіальних громад про надання безповоротної фінансової допомоги зазначили тільки Павлоградська міська рада Дніпропетровської області та Крупецька сільська територіальна громада Хмельницької області. Нині існує низький рівень взаємодії бізнесу з ОВА та громадами. 80,1% бізнесу не взаємодіють з ОВА та громадами, 96,1% не знають чи не долучені до програм ОВА і громад підтримки бізнесу. Дослідження фіксують також і низький рівень користування державними та міжнародними програмами підтримки бізнесу під час війни.

За результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації підприємців, учасників проєкту Unlimit Ukraine 72% не користувались ні державними, ні міжнародними програмами для підтримки свого бізнесу. 15% скористались опцією сплати єдиного податку, 6% – іншими податковими пільгами, 2% – компенсацією за працевлаштування ВПО.

Крім того, 93,4% бізнесу залучені до допомоги країні під час війни, близько 70% – безпосередньо у волонтерську діяльність. Кожен п’ятий (а на Заході України – кожен третій) бізнес переконаний, що саме розвиток бізнесу, створення нових робочих місць, своєчасна та повна сплата податків – важливий внесок в перемогу України у війні з російською федерацією. Згідно даних порталу Дія.Бізнес, третина бізнесу (33,4%) вже адаптувалась до умов військового часу і прийняла нову стратегію дій, половина (50,5%) знаходиться в процесі інтуїтивного управління та роздумує про стратегію, 11,1% не бачать сенсу в умовах війни розробляти стратегії. Слід підкреслити, що за результатами досліджень відбувається і зміна бізнес-стратегій підприємців – 43% планують розвиток експорту. За регіональним розподілом орієнтовані на експорт 48,2% бізнесу Заходу, 47,8% Півночі, 33% Центру, 36,2% Сходу та 30% Півдня.

Рис. 2.9. Стан бізнесу, порівнюючи з періодом до 23.02.2023р.

Тільки за три місяці повномасштабного вторгнення загальні прямі втрати підприємств України становлять близько 85 млрд $ за (цей показник є узагальненою самооцінкою бізнесом прямих втрат без врахування непрямих).

	Кількість в Україні на 2021 рік	Середні прямі втрати бізнесу, $
Мікропідприємства. (Не враховуючи ФОПів)	307 871	$37 384
Малі підприємства	47 837	$300 871
Середні підприємства	17 946	$2 687 886

Рис. 2.10. Середні втрати підприємств за розміром

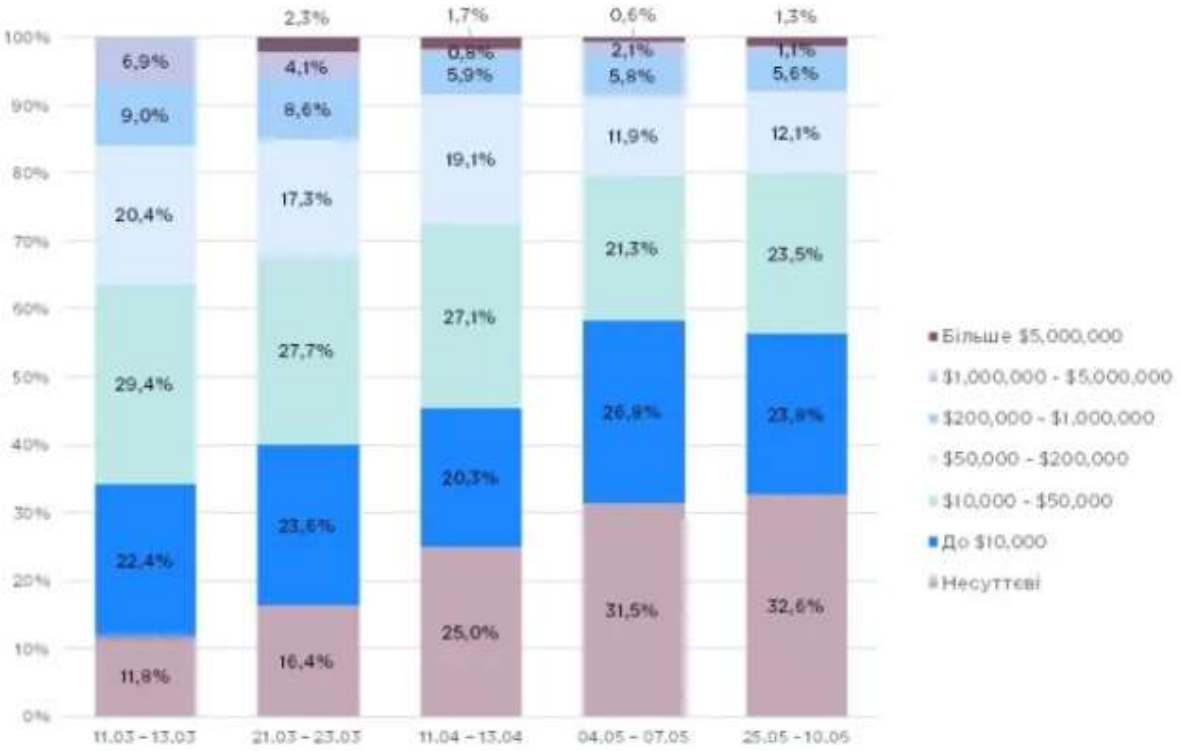

Рис.2.11. Оцінка прямих втрат підприємницької діяльності з 24.02.2022р.

Вплив російської війни на українські малі та середні підприємства є значним і в цілому негативним, але більшість підприємств продовжують працювати та планувати майбутнє. 57 % малих і середніх підприємств зберігають свою довоєнну діяльність, 37 % працюють, але скоротили обсяги виробництва, а 6 % призупинили свою діяльність

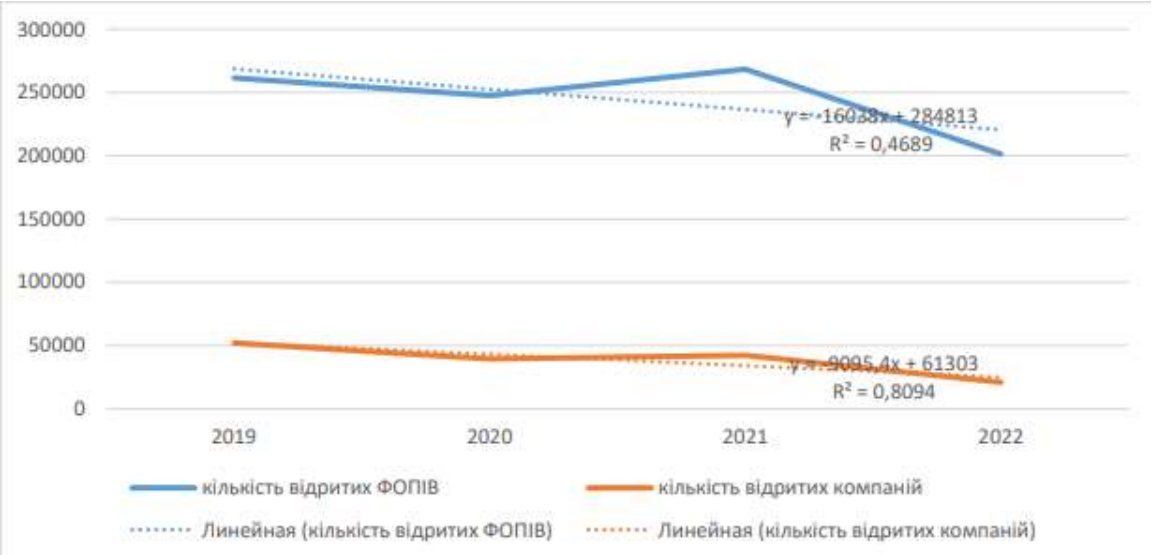

Рис. 2.12. Динаміка нововідкритих підприємств Україні

Джерело: Бізнес у рік війни: дослідження YouControl https://yur-gazeta.com/golovna/biznes-u-rik-viyni-doslidzhennya-youcontrol.html

Для 43 % підприємств доходи знизилися, а 22 % повідомили про падіння зайнятості. Якщо у 2020 та 2023 роках серед новостворених бізнесу переважали суб'єкти господарювання у сфері торгівлі, організації харчування та індустрії краси, то в умовах війни активізувалася реєстрація бізнесу у сфері вантажних перевезень, поштових послуг та благодійництва.

Джерело: Бізнес у рік війни: дослідження YouControl https://yur-gazeta.com/golovna/biznes-u-rik-viyni-doslidzhennya-youcontrol.html

Рис. 2.13. Карта реєстрації підприємств в Україні

Серед негативних тенденцій підприємств назвали падіння ділової активності, втрату доходу, зменшення кількості замовлень, зниження загальної собівартості, погіршення платіжної дисципліни, збільшення плинності кадрів, руйнування енергетичної інфраструктури, переїзд, рис. 2.14.

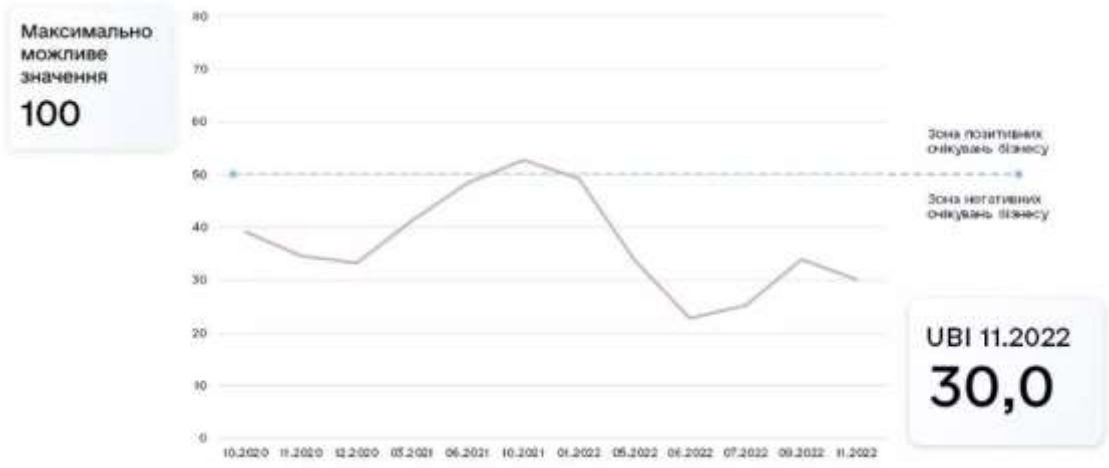

Рис. 2.14. Індекс активності бізнесу

З іншого боку, криза в деяких випадках виявилася можливістю розвитку. Деякі підприємства отримали нові замовлення та розширили продажі, підприємства переорієнтувалися на виробництво продукції з високою доданою вартістю. Крім того, підприємства стають більш ефективними, шукають креативні способи отримання прибутку та стають більш активними у пошуку можливостей експорту. За місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії.

Рис. 2.15. Збитки за галузями промисловості в Україні у воєнний період

Якщо в березні 2022 р. в Україні простоювало або було на межі зупинки 79 % підприємств, то до кінця року цей показник скоротився лише до 32%. Зважаючи на масштаби руйнувань, завданих війною, це визначне досягнення. За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50 % «невиробленого» ВВП.

Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань. Загальна сума прямих збитків підприємств, включно з державними, та приватних осіб – підприємців оцінюється в 13$ млрд. З них 9$ млрд – частка збитків великих та середніх підприємств [13]. Незважаючи на неминучі втрати та збитки, завдані економіці України російською війною, українські підприємства відчувають певний оптимізм щодо свого власного комерційного майбутнього та економіки країни в цілому. На тих українських територіях, які менше постраждали від воєнних дій та окупації, підприємства почали відновлювати свою діяльність лише через кілька тижнів після початку російського вторгнення та продовжують, незважаючи на триваючі атаки на енергомережу України, що спричиняє масові збої в електропостачанні

РОЗДІЛ ІІІ. ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Значною мірою стабілізація економіки країни можлива за рахунок зміцнення підприємства, як основного елемента економіки. Для подальшого розвитку підприємства необхідно визначити методи управління, які забезпечать стабільність та будуть сприяти підвищенню його ефективної діяльності [1].

Проблема підвищення наукової обґрунтованості системи управління підприємством призводить до необхідності використовувати прогресивні методи вдосконалення системи управління підприємством з застосуванням інформаційних технологій. Нині на ринку інформаційних продуктів України представлено широкий асортимент інформаційних технологій, що покращують продуктивність автоматизованих бізнес-процесів на підприємстві. Але головна проблема полягає в тому, що більшість цих продуктів є неліцензійними та купуються неофіційно. Навіть органи виконавчої влади використовують нелегальне програмне забезпечення, не говорячи вже про підприємства та установи.

Отже, з загальної кількості програм, які використовуються - біля 30% нелегальні. Це данні формальної інвентаризації. Реальні цифри можуть бути ще вищі. В той же час, розробники програм називають майже 70-відсотковий рівень піратства. Тобто, якщо вищі органи виконавчої влади України використовують неліцензійні інформаційні технології, то яка ситуація на підприємствах?

Чому керівники підприємств впроваджують нелегальні інформаційні технології-процедура легалізації досить затратна. Якщо програма купується вперше, то сплачують за ввесь пакет інформаційного забезпечення, а потім кожного півроку чи рік потрібно купувати «ключ» який би продовжував ліцензійну роботу інформаційного продукту. Це постає особливою

проблемою для малого та середнього бізнесу, якого і так держава обкладала податками. Крім того, законодавча база нашої держави не встигає за темпами розвитку суспільства й бізнесу зокрема. Складалась ситуація – за максимального попиту на інформаційні технології, правове регулювання цієї галузі, було мінімальним. Тому наші підприємці все більше ризикують використовуючи неліцензійні інформаційні технології, займаючись і так ризиковою діяльністю – підприємництвом.

Використовуючи нелегальні інформаційні системи управлінці ризикують, насамперед, втратою конфіденційної інформації. Але, якщо, це здається чимось нереальним, то поглянемо на реальність, адже технології, що використовуються, контролюють всі процеси на підприємстві. Від пошуку ресурсів та партнерів до продажу та сервісного обслуговування. Тому інформаційні системи та технології, які супроводжують ці процеси повинні буди надійними та сучасними, з системою оновлення та обов'язково безперебійними [2, с.285- 286].

Яскравим прикладом виступає Enterprise Resource Planning System (ERP) - система планування ресурсів підприємства. Це корпоративна інформаційна система, призначена для автоматизації процесу управління.

В основі ERP-системи забезпечують управління фінансами, управління виробництвом, супроводжують процеси формування та розподіл запасів, управління реалізацією та маркетингом, постачанням, управління проектами, управління сервісним обслуговуванням та контролюють процедури щодо забезпечення якості продукції, тобто забезпечується ефективність управління усіма процесами, які відбуваються на підприємстві.

Незважаючи на всі переваги, що дозволяє отримати інтегрована інформаційна система, існує ряд факторів, які впливають на рішення керівництва про впровадження таких систем. Всі представлені на ринку ERP-класу досить дорогі. Слід також оцінювати не тільки вартість придбання системи, але і вартість проекту впровадження, і так звану вартість володіння

системою (вартість підтримки). Ці витрати займають чималу частку в загальній сукупності витрат на проект впровадження ERP-системи.

На впровадження проектів таких систем, як правило, потрібен досить тривалий час, від півроку до року (це мінімально необхідні терміни). Проект впровадження системи ERP-класу тягне за собою реорганізацію бізнес-процесів підприємства. Як наслідок - необхідний серйозний підхід до опису існуючих бізнес-процесів та пошуку шляхів їх оптимізації.

До основних проблем, що впливає на швидкість завершення проекту впровадження інтегрованої корпоративної інформаційної системи та його успішність, відносяться: неформалізованність бізнес-процесів, швидка зміна процесів за час перебігу проекту, висока плинність кадрів, опір організаційним змінам. Незважаючи на всі ці проблеми, інтегровані інформаційні системи є досить популярними у підприємців, адже ці системи виправдовують себе, тобто приносять результат. А також підвищують імідж підприємства, а отже спонукають довіру клієнтів до діяльності своєї організації [3].

Процес впровадження ERP-системи складається з декількох етапів: аналіз усіх сфер діяльності досліджуваного підприємства, виявлення проблем, потреб і можливостей, моделювання бізнес-процесів, постановка задачі, формування системи, внесення даних, підготовка до експлуатації і навчання користувачів, запуск і тестова експлуатація (1-3 міс.) у реальних умовах роботи. У подальшій діяльності підприємства забезпечується постійний розвиток системи, який полягає в удосконаленні існуючої ERP-системи, тобто розширенні її функціональних можливостей через втілення нових модулів [4].

Щоб вдосконалити подальший розвиток системи пропонується підхід Product Lifecycle Management (PLM). Product Lifecycle Management – це управління даними про продукт упродовж його життєвого циклу. Завдяки цьому підходу створюється повний набір рішень з детальною інформацією про продукт у процесі його розробки, виготовлення з послідуючою його

реалізацією і експлуатацією. Система управління PLM складається з наступних модулів:

- управління даними життєвого циклу (Life Cycle Data Management);

- співпраця за життєвим циклом (Life Cycle Collaboration);

- управління якістю (Quality Management); - управління взаємодіями з клієнтами (CRM – Customer Relationship Management);

- управління програмами і проектами (Program and Project Management) [5, с.19-25].

Систему PLM пропонується застосувати до ERP-системи, як до продукту. Тобто, надати можливість управління інформаційною технологією протягом всього терміну її експлуатації. Це надасть користувачеві повну інформацію про продукт ІТ, та полегшить процес впровадження цього продукту на підприємство.

Реалізація PLM-технологій у практичному плані припускає організацію єдиного інформаційного простору (інтегрованого інформаційного середовища), що об’єднує автоматизовані системи, призначені як для ефективного вирішення завдань інженерної діяльності, так і для планування і управління виробництвом і ресурсами підприємства. Якщо брати загалом, то визначальними мотивами впровадження інформаційних технологій є бажання оптимізувати облік і контроль на підприємстві, зменшити витрати, оптимізувати управління при територіальному розподілі компанії, забезпечити прозорість для інвесторів, збільшити частку ринку. Але якщо обирати до розгляду середні підприємства, то для них пріоритети впровадження ІТ дещо різняться - складність розрахунку реальної вигоди від впровадження, відсутність упевненості в досягненні необхідних результатів, оскільки оцінка результату від впровадження інформаційних технологій набагато складніша, ніж просте зіставлення бажань, витрат і можливостей компанії. Це пов’язано з опосередкованим впливом інформаційних технологій на результати діяльності підприємства, тобто на прибутковість, рентабельність, рівень витрат. Ці фактори значною мірою ускладнюють

ухвалення рішення щодо впровадження інформаційних технологій управління. На рис. 1 зображено алгоритм вирішення проблеми вибору інформаційних технологій на підприємствах. Згідно з цією схемою для вирішення проблеми вибору інформаційних технологій управління мають бути вироблені критерії, які дозволять, зважаючи на специфіку діяльності підприємств, співвіднести вимоги підприємства, що пред'являються до інформаційних технологій, з даними їх варіантами. Відповідно до розроблених критеріїв, здійснюється аналіз даних варіантів інформаційних технологій управління. Потім, відповідно ступеня задоволеності критеріям, здійснюється вибір конкретної інформаційної технології.

Алгоритм впровадження IT управління підприємством супроводжується сукупністю методів, щодо вибору інформаційних систем. Інформаційні технології на підприємствах повинні використовуватися для ефективної організації інформаційних потоків і розширення можливостей застосування економіко-математичних методів. Так, оцінка ефективності від впровадження інформаційної системи здійснюється на основі наступних методів: - фінансові методи. Ці методи надають можливість представити результати оцінок критеріїв щодо вибору IT у фінансовому вираженні, що матеріально обґрунтовує процес впровадження інформаційної системи на підприємстві; - евристичні методи.

Ця група методів дозволяє враховувати специфіку кожного підприємства при визначенні характеристик інформаційних технологій, які підлягають оцінці. Застосування методів евристичної групи (Збалансована система показників (Balanced Scorecard, BSC); Інформаційна економіка (Information Economics, IE)) забезпечить визначення відповідності IT-проекту бізнес-стратегії підприємства і його внеску в досягнення підприємством встановлених стратегічних цілей. Використання даних методик дозволить виявляти як явні, так і неявні фактори ефективності IT-проектів. - імовірнісні методи. Імовірнісні методики (прикладна інформаційна економіка (Applied Information Economics, AIE); справедлива ціна опціонів (Real Options

Valuation, ROV)) дозволяють здійснювати оцінку очікуваних ризиків, які здійснюють негативний вплив на досягнення запланованих показників ІТ-проекту і появу нових можливостей підприємства з початком використання інформаційних технологій на базі статистичних і математичних моделей [6]. Слід зазначити, що в дай час існує два способи покупки інформаційної системи. Перший спосіб досить відомий - придбання ІТ-продукту безпосередньо у виробника або у його офіційного дилера у вигляді «коробки» з дисками, драйверами, інструкцією і т.д. Другий спосіб дещо відрізняється від попереднього. Його суть полягає в тому, що керівництво заключає договір оренди з виробником ІТ-продукту. Орендодавець надає право користування інформаційною системою орендарю, яку він скачує з сервера (хмари) орендодавця (виробника), рис.3.1.

Рис. 3.1. Алгоритм вирішення проблеми вибору інформаційних технологій управління на підприємствах [7, с.6-7]

Цей спосіб є досить актуальним у малих та середніх підприємствах. Це пояснюється тим, що витрати значно менші, а процес впровадження займає менше часу ніж звичайна покупка інформаційної системи. Відповідно представленим методикам, пропонується здійснювати процес впровадження інформаційних технологій за наступною схемою.(рис. 3.2). Для вирішення проблеми вибору інформаційних технологій управління з врахуванням особливостей даного підприємства необхідно провести ретельні дослідження ринку існуючих інформаційних технологій (блок 1). Блок 2. Провести ретельний аналіз альтернативних варіантів застосовуючи існуючі методи впровадження інформаційних технологій. Наступним кроком необхідно провести вибір з розглянутих альтернативних варіантів найбільш притаманної IT-системи для діяльності даного підприємства (блок 3). Блок 4. Обрати спосіб придбання обраної інформаційної системи за критерієм мінімізації витрат. Блок 5. Залучення спеціалістів та проведення навчання персоналу по роботі з IT-системою. Блок 6. Впровадження в діяльність підприємства інформаційної системи. Блок 7. Остаточним кроком буде супровід інформаційної системи на базі PLM (Product Lifecycle Management).

Рис. 3.2. Процес впровадження інформаційних технологій на підприємствах

Використовуючи дану схему впровадження інформаційних технологій управління підприємством, керівники зможуть підвищити ступінь керованості процесами техніко-економічного розвитку підприємства, а також зможуть поліпшити якість прийнятих управлінських рішень та забезпечити оперативність інформаційних процесів і послуг.

Отже, інформатизація процесів управління підприємством є загальнообов'язковим явищем. Час не стоїть на місці. С кожним днем технології вдосконалюються, а потреби споживачів стають все більш вибагливими. І саме тому, для того щоб підприємство залишалось рентабельним та конкурентоздатним, керівникам потрібно впроваджувати нові технології та модернізувати існуючі інформаційні системи. Використовуючи сучасні технології, підприємства отримують можливість узгодити обсяг виробництва з попитом у режимі реального часу, виявляти нові канали збуту і розміщення, оптимізувати організаційну структуру, визначати структуру виробництва згідно з законами, покращити якість обслуговування і цим забезпечити ефективну діяльність.

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз розвитку підприємств у воєнний період показав, що війна загострила існуючі проблеми, з якими стикаються підприємства і створила нові. Зокрема, вимушена внутрішня та зовнішня міграція населення породила дефіцит робочої сили в багатьох областях. Порушення ланцюгів постачання та зниження внутрішнього попиту на товари та послуги змусили підприємств ще активніше шукати нових партнерів і клієнтів. Скорочення банківського кредитування значно зменшило доступ підприємств до фінансових ресурсів для обігового капіталу та капітальних інвестицій. Ризики та наслідки бойових дій, такі як втрата або пошкодження активів, загрози персоналу та інформаційній безпеці та зруйнована інфраструктура, додали нові виклики. У середньому дохід зменшився на 43 %, а зайнятість – на 22 %.

Однак більшість малих і середніх підприємств продовжують працювати та складати короткострокові прогнози та стратегії, навіть якщо їхній горизонт планування скоротився до одного місяця з кількох років.

Серед негативних тенденцій, викликаних російською агресією – це зниження ділової активності, доходів і кількості замовлень через переміщення населення та зниження видаткової спроможності. Іншими негативними факторами, були значне скорочення витрат, відтік робочої сили через мобілізацію та міграцію, пошкодження енергетичної інфраструктури та часткова втрата обладнання.

Однак для деяких малих і середніх підприємств криза в бізнес-секторі, спричинена війною, створила можливості для зростання. Компанії, які адаптують свої бізнес-моделі, шукають нові ринки та пропонують креативні та унікальні рішення, виявляють більше впевненості, ніж інші. Найбільше від наслідків російської війни в Україні постраждали МСП, розташовані поблизу бойових дій у східних, північних і південних регіонах країни. Підприємства були змушені переїхати в більш безпечні західні регіони України, щоб

захистити працівників, зберегти обладнання та відновити роботу. Підприємства, які переїхали, зазначили, що основними проблемами є: часткова втрата виробничих потужностей (обладнання/персоналу); труднощі з пошуком та сплатою орендної плати за нові приміщення, а також їх незадовільний стан; монтаж обладнання; службові перевірки; і дезорієнтація управління на новому місці.

Після початкового призупинення діяльності підприємства поступово відновлюють свою діяльність. Однак навряд підприємства повністю відновлять потужності у 2023 р. Щоб підтримати відновлення, сектор потребує підтримки для оновлення бізнесу, перебудови ланцюгів постачання, створення нових зв'язків і ділових партнерств, оптимізації витрат і отримання фінансової підтримки. Тому українські підприємства дійсно бачать інтеграцію в європейські та глобальні ланцюги створення вартості як спосіб зберегти стійкість під час війни та розвивати бізнес після війни. Процес вступу до ЄС, який потенційно є ключовою частиною реконструкції України, відкрив би багато важливих дверей, але умови вступу, спрямовані на те, щоб зробити економіку потенційних членів більш відкритою, раніше завдавали шкоди внутрішньому бізнесу в нещодавно прийнятих країнах. Відповідність стандартам ЄС також коштує дорого, особливо для малих і середніх підприємств, через що українському бізнесу буде важко конкурувати з існуючими підприємствами ЄС. Умови вступу мають бути переглянуті, щоб уникнути нав'язування Україні універсальних реформ щодо відповідності вимогам, а також взяти до уваги те, що необхідно для підтримки та зміцнення внутрішньої корпоративної стійкості. Допомагаючи, а не перешкоджаючи українським підприємствам отримати переваги повної інтеграції до єдиного європейського ринку, українські підприємства – особливо МСП – будуть захищені від будь-яких негативних наслідків можливого економічного відкриття країни.

Головне, щоб плани реконструкції України були зосереджені на пошуку інновацій часів війни в її корпоративному секторі, забезпеченні того, щоб

бізнес поділився технологічними досягненнями та заохочував їх інтеграцію до глобальних ринків капіталу та відповідав нормам ЄС. Таким чином, післявоєнна Україна може стати прикладом можливостей глобальних фінансів як сили добра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородна О.М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 233–235.

2. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453 (дата звернення: 02.09.2023р.)

3. Клочко Т. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23.

4. Ковальчук Н. Оцінка фінансового потенціалу підприємства. *Економіка та суспільство.* 2021. № 34. С. 24-32.

5. Кононенко Г. Особливості фінансової звітності підприємств під час воєнного стану в Україні. 2022. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20237/1/PIONBUG_2022_P100-.pdf. (дата звернення: 10.09.2023р.)

6. Костенко Ю. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. С 50-61.

7. Купріна Н.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14, Вип. 2. С. 58–67.

8. Михайлик О. Застосування економіко-математичного моделювання для діагностики фінансового стану підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С. 21-30.

9. Барбінягра О. Діагностика управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств Одеської області. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-35.

10. Улянич Ю.В., Косецька Д.О., Дяченко М.О. Український цифровий банкінг Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XV

Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю, 15 листопада 2023р. – Умань :УНУС. 2023. с. 100-101.

11. Ролінський О.В., Гузар Б.С., Уляніч Ю.В., Пономаренко О.В. Розвиток інформаційних технологій на страховому ринку України. *Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва*. 2021, вип. 98. Ч. 2. С. 186-194.

12. Уляніч Ю. В., Прокопчук О. Т., Мальований М.І. Інформаційні технології в інноваційній діяльності страхового ринку України. *Зб. наук. праць Уманського нац. ун-ту садівництва*. 2020, вип. 96. Ч. 2. С. 103–115.

13. Doing Business 2019 – International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank: https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

14. The Global Competitiveness Report 2019 – World Economic Forum:http://www3.weforum.org/docs/WEF_ TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 03.11.2023).

15. Regional Risks for Doing Business 2019 – World Economic Forum: http://reports.weforum.org/regional-risks-for-doingbusiness-2019/regional-profiles/ (дата звернення: 01.10.2023).

16. Tech Ecosystem Guide to Ukraine – 2019: https://data.unit.city/tech-guide/Tech_Ecosystem_Guide_To_Ukraine_ En-1.1.pdf (дата звернення: 23.11.2023).

17. Державна податкова служба підготувала нову модель оподаткування фізичних осіб – підприємців, які працюють у сфері IT: https://devisu.ua/uk/stattia/02-06-veresnya-2019-roku-derzhavna-podatkova-sluzhba-pidgotuvala-novu-modelopodatkuvannya-fizichnih-osib-pidprimciv-yaki-pracyuyut-u-sferi-it (дата звернення: 23.11.2023).

18. . Експортна стратегія України: Дослідження щодо секторальної стратегії розвитку інформаційно-комунікативних технологій 2019-2023 роки: https://issuu.com/mineconomdev/docs/ (дата звернення: 23.11.2023).

19. 7. Єдиний державний веб-портал відкритих даних: https://data.gov.ua (дата звернення: 10.11.2019).

20. З 2020 року для IT-галузі введуть новий податок: https://news.dtkt.ua/society/politics/57502 (дата звернення: 10.11.2023).

21. . Офіційний веб-портал Асоціації «IT Ukraine»: https://itukraine.org.ua (дата звернення: 10.11.2023).

22. 10. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: https://www.mof.gov.ua (дата звернення: 10.11.2023)

23. . Офіційний веб-портал Державного комітету телебачення та радіомовлення України: http://comin.kmu.gov.ua (дата звернення: 03.11.2023).

24. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України : www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 03.11.2023).

25. Офіційний веб-портал Міністерства фінансів України : https://www.mof.gov.ua (дата звернення: 22.11.2023).

26. Офіційний веб-портал Національного банку України : https://www.bank.gov.ua (дата звернення: 03.11.2023).

27. ФОП для IT: якими можуть бути наслідки запровадження 5 групи : https://mind.ua/openmind/20202363-fop-dlyait-yakimi-mozhut-buti-naslidki-zaprovadzhennya-5-grupi (дата звернення: 22.11.2023).

28. Економічні новини України та світу. URL: https://mind.ua 4. Збанацький Д. Ю. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. Ознайомча частина. URL: http://n-auditor.com.ua/uk

29. Ковальова А. Ю. Підходи до створення успішного стартапу: світовий досвід. URL: http://confcontact.com/node/633

30. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 20.10.2019 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15

31. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 02.11.2019 р. № 80731-X. Відомості Верховної Ради Української

РСР (ВВР). 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/80731-10 (дата звернення: 12.10.2023).

32.

33. Соснін О. В. Використання нових можливостей ІКТ як фактор забезпечення національної безпекової діяльності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 72. С. 91-98.

34. Сотниченко В. М. Організаційні засади управління економічною безпекою телекомунікаційних підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2017. Вип. 2. С. 67–74.

35. Сотниченко В. М. Політико-правові основи управління економічною безпекою телекомунікаційних підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фахове вид. 2017. Вип. 16. URL : http://www.dut.edu. ua/uploads/p_1010_31854183.pdf (дата звернення: 02.10.2023).

36. Kutsyk P., Lupak R., Kutsyk V., Protsykevych A. State Policy of the Investment Processes Development on the Market of IT Services: Analytical and Strategic Aspects of Implementation in Ukraine. Economic Annals-XXI. 2020. № 182 (3-4). P. 64-76.

37. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasyltsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. Accounting. 2021. Vol. 7. Issue 4. P. 855–864.

38. Shtets T., Lupak R., Vasyltsiv T. General aspects of state policy to ensure the digital transformation of the national economy. International independent scientific journal. 2020. № 20. Vol. 2. P. 14–19.

39. .Software Development Companies in Ukraine: Exploring the Trends and Opportunities Within the Largest European IT Market. URL : https://www.daxx.com/ article/software-development-company-ukraine. (дата звернення: 01.19.2023).

40. Three scenarios of Ukrainian IT industry. URL : https://112.international/opinion/three-scenarios-of-ukrainian-it-industry10078.html. (дата звернення: 09.10.2023).

41. Transparency International : official web-site. URL : http://www. transparency.org. (дата звернення: 05.10.2023).

42. Ukraine’s booming IT sector is good news despite the war. URL : https://www.huffingtonpost.com/diane-m-francis/ukraines-booming-itsecto_b_9333070.html. (дата звернення: 04.11.2023).

43. Ukraine’s IT industry by the numbers. URL : https://intetics.com/news/ ukraines-it-industry-by-the-numbers. (дата звернення: 14.10.2023).

44. Ukraine’s IT Industry Could Near $10 Billion by 2025. URL : https://theubj.com/news/view/ukraines-it-industry-could-near-10-billion-by2025. (дата звернення: 20.10.2023).

45. Ukraine’s IT industry is a driving force in the country’s resurgent economy. URL : https://ukraineinvest.com/ sectors/it. (дата звернення: 02.11.2023).

46. Ukraine’s Tech Sector Is Booming but Needs Awareness and Confidence. URL : https://emerging-europe.com/voices/ ukraines-techsector-is-booming-but-needs-awareness-and-confidence. (дата звернення: 23.10.2023).

47. Ukrainian IT Industry Key Facts. URL : https://www.abtosoftware.com blog/ukrainian-it-industry-key-facts. (дата звернення: 04.11.2023).

48. .Ukrainian it industry overview: the results of 2017 & trends for 2018. URL : https://outsourcingreview.org/ukrainian-it-industry-overviewthe-results-of-2017-trends-for-2018. (дата звернення: 02.10.2023).